

**ANALIZA KVALITETA VISOKOG OBRAZOVANJA NA
UNIVERZITETU U SARAJEVU**

**ANALYSIS OF THE QUALITY OF HIGHER EDUCATION IN THE
UNIVERSITY OF SARAJEVO**

Dr Rabija Somun Kapetanović, vanredni profesor
Mr. Emina Resić, viši asistent
Adela Delalić, asistent
Ekonomski fakultet u Sarajevu
Trg oslobođenja Alija Izetbegović 1, Sarajevo
Bosna i Hercegovina

REZIME

U ovom radu su prikazani rezultati empirijskog istraživanja kvaliteta visokog obrazovanja na Univerzitetu u Sarajevu. Na osnovu provedene ankete dobijeni su podaci o indikatorima i elementima koji pružaju korisne informacije o stanju kvaliteta na Univerzitetu u Sarajevu i mogućnostima korištenja predloženih indikatora u ocjeni kvaliteta visokog obrazovanja.

Ključne riječi: kvalitet, visoko obrazovanje, indikatori kvaliteta, Univerzitet u Sarajevu

ABSTRACT

The results of empirical research of higher education at University of Sarajevo are presented in this work. Data about indicators and elements received on the basis of taken questionnaire, give useful information about quality situation at University of Sarajevo and possibilities of using these indicators in evaluating of quality of higher education.

Key words: quality, higher education, quality indicators, University of Sarajevo

1. UVOD

Statistički indikatori obrazovanja i kvaliteta obrazovanja su jedan od najznačajnijih pokazatelja sistema obrazovanja. Konceptualni modeli razvijeni zadnjih dvadesetak godina kombinuju indikatore resursa, procesa, proizvoda, efektivna i rezultata obrazovnog sistema. Indikatori i procedure treba da respektuju određeni broj baznih principa visokog obrazovanja u Evropi.

Na osnovu teorijskih istraživanja i analize indikatora kvaliteta u visokom obrazovanju¹ kompletiran je upitnik² i realizovano empirijsko istraživanje aktuelnog stanja osiguranja kvaliteta na fakultetima Univerziteta u Sarajevu i testiranje predloženih zajedničkih kriterija. Odlučeno je da se sa prodekanima za nastavu fakulteta Univerziteta u Sarajevu obavi

¹ Somun-Kapetanović R.: „Konceptija i evaluacija kvaliteta u visokom obrazovanju“, 4th Reseach/Expert Conference with international Participacions“Quality 2005“ Fojnica,BiH, 2005.g., str.5-10.

² Zbog ograničenja obima rada upitnik nije priložen uz rad, ali je dostupan kod autora.

razgovor na osnovu pripremljenog upitnika ili da prodekani ispune upitnik. Nažalost u najvećem broju slučajeva prodekani nisu prihvatili saradnju i učešće u realizaciji upitnika.

2. EMPIRIJSKA ANALIZA STANJA KVALITETA NA FAKULTETIMA UNIVERZITETA U SARAJEVU

Empirijska analiza stanja kvaliteta na fakultetima Univerziteta u Sarajevu je izvršena na osnovu rezultata empirijskog istraživanja koje je realizovano na Univerzitetu u Sarajevu³. Pripremljen je upitnik koji je pored opštih podataka o visokoškolskim ustanovama sadržavao pitanja koja se odnose na koncepciju i evaluaciju kvaliteta u visokom obrazovanju sa posebnim naglaskom na indikatore kvaliteta.

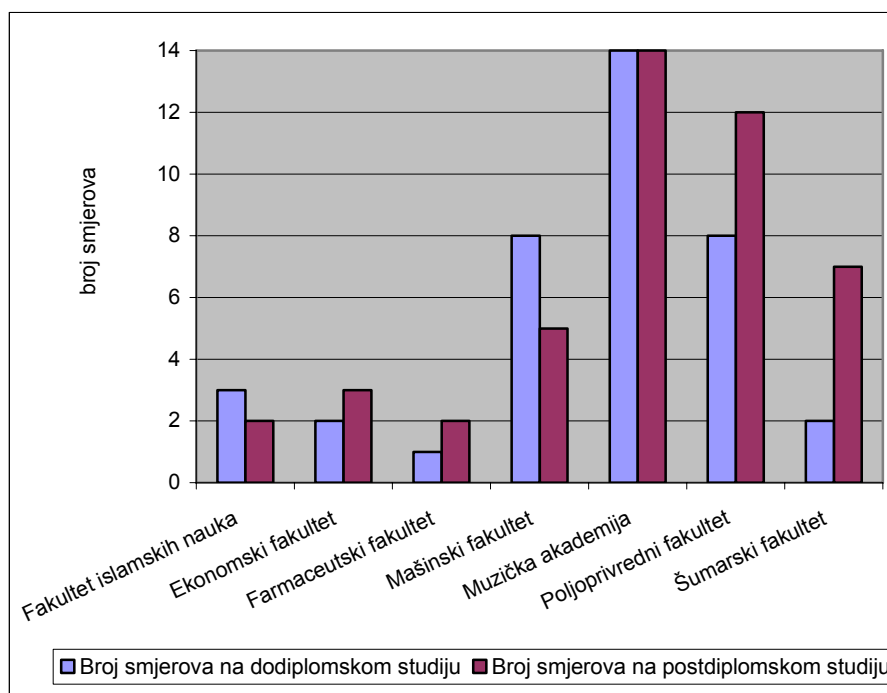
Od 24 članice Univerziteta u Sarajevu saradnju je prihvatilo samo 7 članica Univerziteta, dakle manje od jedne trećine. Smatramo da je ovo kvalitativan podatak jer daje informaciju o zainteresovanosti članica da učestvuju u anketi o stanju kvaliteta na Univerzitetu koju realizuje jedna od članica Univerziteta. Empirijska analiza koju ćemo prezentovati nije kompletna ni potpuna jer je samo 29% članica Univerziteta prihvatilo saradnju i dalo odgovore na pitanja iz upitnika. Međutim smatramo da odgovori koje smo dobili zaslužuju odgovarajuću analizu i prezentaciju, jer daju informacije o kvalitetu na 7 analiziranih fakulteta.

2.1. Analiza opštih pokazatelja

Analiza se, dakle, bazira na odgovorima iz upitnika za sedam članica Univerziteta u Sarajevu. Na osnovu opštih podataka o njima možemo konstatovati sljedeće. Ovih sedam fakulteta su osnovani u periodu 1948-1977 godine. Najveći broj zaposlenih i to 171 ima Ekonomski fakultet, dok sa 42 zaposlena Farmaceutski fakultet ima najmanje zaposlenih među sedam analizom obuhvaćenih fakulteta. Na Ekonomskom fakultetu, Šumarskom fakultetu i Muzičkoj akademiji postoji po jedan institut, dok Poljoprivreni fakultet u svojoj strukturi ima 8 instituta. Na ostalim fakultetima ne postoje instituti kao posebne cjeline.

Broj smjerova na dodiplomskom i na postdiplomskom studiju na analiziranim fakultetima prikazan je na grafikonu 1.

³ Ovo istraživanje je realizovano u okviru internog projekta koji je rađen na Ekonomskom fakultetu u Sarajevu pod nazivom „Koncepcija i evaluacija kvaliteta u visokom obrazovanju“ u periodu 2005-2007.

Grafikon 1. Broj smjerova

Na Muzičkoj akademiji na dodiplomskom i postdiplomskom studiju ima po 14 smjerova, dok je najmanji broj smjerova na farmaceutskom fakultetu.

Najveći broj redovnih studenata je na Ekonomskom fakultetu i to 4549 studenata, a najmanji na Muzičkoj akademiji 212 studenata. Najveći interes je za postdiplomskim studijem na Ekonomskom fakultetu. Broj studenata na analiziranim fakultetima predstavljen je u tabeli 1.

Tabela 1. Struktura studenata

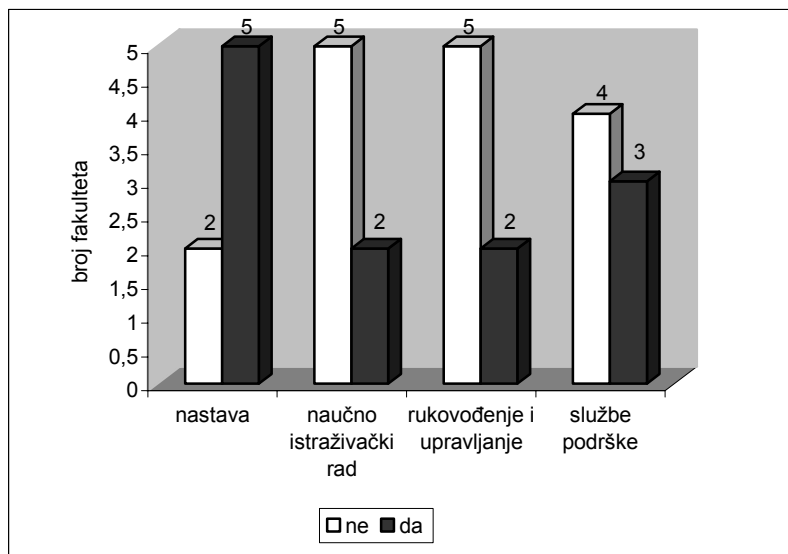
Fakultet	Broj redovnih studenata	Broj vanrednih studenata	Broj studenata na postdiplomskom studiju
Fakultet islamskih nauka	253	397	152
Ekonomski fakultet	4549	335	951
Farmaceutski fakultet	937	0	34
Mašinski fakultet	542	35	98
Muzička akademija	212	6	24
Poljoprivredni fakultet	620	340	0
Šumarski fakultet	602	65	24

Na Fakultetu islamskih nauka ima više vanrednih (61%) nego redovnih (39%) studenata. Na Ekonomskom fakultetu od ukupnog broja studenata 93% su redovni studenti.

2.2. Analiza indikatora kvaliteta

Na 85,7 % analiziranih fakulteta formalno ili neformalno postoji strategija kvaliteta, dok ostali nemaju ni na jedan način razvijenu strategiju kvaliteta. Dakle strategija kvaliteta postoji na najvećem broju analiziranih fakulteta bilo u formalnom ili neformalnom obliku.

Na pitanje o provođenju edukativnih programa po važnim segmentima (nastava, naučno istraživački rad, rukovođenje i upravljanje, službe podrške) dobili smo odgovore koji su prikazani na grafikonu 2.

Grafikon 2. Edukativni programi za unapređenje kvaliteta

Edukativni programi za unapređenje kvaliteta procesa nastave se provode na 71,4 % od 7 analiziranih fakulteta. Na 28,6% fakulteta su zastupljeni i programi za unapređenje kvaliteta naučno istraživačkog rada. Kada je u pitanju kvalitet rukovođenja i upravljanja, dobijeni odgovori ukazuju da se ne ulaže dovoljno u njihov kvalitet. U samo 28,6% slučajeva provode se programi za unapređenje tog segmenta. Kvalitet rada službi podrške prate edukativni programi za unapređenje kod 57,1% analiziranih fakulteta. Zaključujemo da se najviše pažnje u smislu edukativnih programa za unapređenje kvaliteta posvećuje nastavnom procesu.

Rezultati empirijske analize pokazuju da 29% ispitanika ima ideje o unapređenju kvaliteta visokog obrazovanja i načinu njihove realizacije. Kod 42% ispitanika ideje za unapređenje kvaliteta postoje ali nema podrške za njihovo provođenje, dok 29% ispitanika nema ideja za unapređenje kvaliteta. Nove ideje za unapređenje kvaliteta rada Fakulteta koje su iznijeli ispitanici u provedenoj anketi su:

1. kontinuiran proces inovacije nastavnih planova i programa
2. unaprijeđenje kvaliteta rada službi podrške: adekvatna tehnička opremljenost i stručna osposobljenost, efikasnija prohodnost informacija među službama
3. jačanje nastavnog, posebno asistentskog kadra, kako bi se nastava izvodila sa malim grupama studenata
4. ujednačavanje kriterija ocjenjivanja
5. prelazak na pismene ispite i kontinuirano ispitivanje.

Prema mišljenju 57,1% ispitanika postoji stvarna podrška Univerziteta i Ministarstva obrazovanja u unapređenju kvaliteta. Mišljenje 14% ispitanika je da je podrška samo formalna, dok ostali smatraju da podrška ne postoji.

Više od 70% anketiranih fakulteta smatra da su kvalitet kadrova, sigurnost izvora finansiranja i kvalitet nastavnog procesa najznačajniji faktori za funkcionisanje visokoškolskih ustanova. Približno 60% ispitanika je pozicioniralo kvalitet naučno-istraživačkog rada kao vrlo značajan faktor za njihovo funkcionisanje.

Analiza je pokazala da ISO-IWA 2 preporuke za sektor obrazovanja nisu u zadovoljavajućoj mjeri afirmisane, jer je 70% ispitanika odgovorilo da nisu upoznati sa njihovim sadržajem.

Na 86% analiziranih fakulteta su pokrenute inicijative za unapređenje kvaliteta. Ključne inicijative za unapređenje kvaliteta koje analizirani fakulteti provode su: interna evaluacija kvaliteta, proces certifikacije i međunarodni studijski programi.

Osnovni cilj realizovane ankete je bio da utvrdi značaj i poredak indikatora kvaliteta definisanih u upitniku. U sljedećoj tabeli su prezentovani odgovori i to za svaki indikator procenti ispitanika koji su dodijelili predložene rangove datim indikatorima.

Tabela 2: Rangiranje indikatora (%)

Ocjena - rang indikatora	Kvalitet primljenih kandidata	Performanse studenata	Kvalitet istraživanja	Kvalitet nastavnog procesa	Kvalitet rukovođenja i upravljanja	Kvalitet službi podrške
1	57,1	28,6	42,9	42,9	14,3	14,3
2	14,3	28,6	14,3	42,9	/	/
3	/	28,6	14,3	14,3	28,6	14,3
4	14,3	/	28,6	/	14,3	14,3
5	14,3	/	/	/	28,6	28,6
6	/	14,3	/	/	14,3	28,6

Na osnovu rezultata iz tabele 2. možemo zaključiti da je stav ispitanika da na kvalitet obrazovanja najviše utiču sljedeći indikatori: kvalitet primljenih kandidata, kvalitet nastavnog procesa i kvalitet istraživanja. Ovakav poredak je i očekivan, obzirom da su navedeni indikatori u skladu sa evropskim trendovima iskazanim kroz preporuke ISO IWA 2. Konstatujemo jako nizak rang kvaliteta rukovođenja i upravljanja kao karike u lancu stvaranja kvalitetnog sistema visokog obrazovanja.

Obzirom na rangiranje navedenih indikatora, smatramo da je neophodno insistirati na unapređenju kvaliteta nastavnog kadra, uvođenju savremenih nastavnih metoda kao i stvaranju preduslova za mobilnost studenata i nastavnog kadra.

Ispitanici su predložili još neke indikatore koji bi mogli unaprijediti proces evaluacije kvaliteta. To su: povratne informacije od poslodavaca u smislu njihovog zadovoljstva diplomiranim studentima i broj diplomiranih studenata koji su osnovali vlastiti biznis.

3. ZAKLJUČAK

Empirijsko istraživanje kvaliteta visokog obrazovanja pokazalo je da postoji izuzetna neujednačenost po pitanju planiranja i upravljanja kvalitetom među članicama Univerziteta u Sarajevu.

Dok se, sa jedne strane, više od dvije trećine članica Univerziteta nije željelo odazvati pozivu na saradnju u realizaciji ovog projekta, dotle su intervjui vođeni sa prodekanima preostalih članica pokazali optimistične rezultate. Oslanjajući se na rezultate dobijene našim istraživanjem, možemo zaključiti da na većini fakulteta postoji strategija upravljanja kvalitetom. Na većini fakulteta su poduzeti i prvi koraci u osiguranju kvaliteta, kao što su provođenje edukativnih programa, evaluacija pojedinih segmenata procesa obrazovanja i sl.

Smatramo da bi se u narednom periodu trebalo angažovati na uvođenju i primjeni procedura i preporuka za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju kao i na usklađivanju i unapređivanju procesa obrazovanja sa evropskim i svjetskim standardima.

4. LITERATURA

- [1] Somun-Kapetanović R.: „Konceptija i evaluacija kvaliteta u visokom obrazovanju“, 4th Reseach/Expert Conference with international Participacions “Quality 2005“ Fojnica, BiH, 2005.g.
- [2] Perellon J.F.: Approche comparée de politiques d'assurance–qualité des systemes d'enseignement supérieur européens, L'éducation en débat: analyse comparée, Revue Académique électronique, Volume III-2004, str.67-68., Université de Lausanne, <http://www.hep-bejune.ch/fr/revueelectronique.asp>.
- [3] Paguay M. et all.: L'analyse qualitative en éducation : Des pratiques de recherche aux critères de qualité, De Boeck, Paris, Bruxelles, 2006.g.